

ЧУДОМИР МЕЖДУСЕЛСКИ ШЕГИ

chitanka.info

Малко е писано у нас за хумора въобще, а още по-малко за хумора на българина. Интересувайки се от този въпрос, през различни времена съм записвал в бележника си мисли и изказвания върху хумора, като за жалост на доста от тях не съм отбелязал автора, нито откъде съм ги взел. Ето някои от тях:

Първото значение на думата хумор, според Хорнфелд, на латински било течност, сок. Това определение е добре дошло за нас, които се занимаваме с хумор. То оправдава до голяма степен нашите произведения, които, общо взето, са твърде течни и разводнени.

През средните векове с думата хумор в медицината означавали настроение, плод на здраво телесно и душевно състояние.

През 18 век французите означавали с думата *humeur* лошо настроение, а немците със същата дума означавали добро настроение. След доста време последното (немското) определение се възприема от всички германски народи — от тях сме го възприели и ние.

В речника на Футеков-Дорич хуморът е определен като зависещо от момента особено весело настроение, добро разположение на духа или почиваща на весело мировъзрение способност да се представят човешките слабости.

В речника на Горанов-Попов същият е определен като „смес от духовитост и наивност, веселие и меланхолия, рязкост и чувствителност“.

Това са речниковите обяснения на думата.

Човек е единственото същество, което знае да се смее. Децата например упорито търсят смеха, дори тогава, когато той става за сметка на самите тях. Това се изисква от природата им. Смехът е нужен за техния растеж.

* * *

Писателят-хуморист често улеснява задачата на философа. Той спомага да разберем човешката природа по един приятен начин.

* * *

Хуморът ни откъсва от дребното, от всекидневното, позволява ни, като се надсмиваме над себе си, да се взрем по-дълбоко в себе си.

* * *

Хуморът е двулицев Янус, който с едното си лице се смее на плача на противоположното лице.

* * *

Обича ли нашият българин хумора, има ли чувство към него и остроумен ли е изобщо той? Нашата писателка Ана Каменова намира, че дълговековните страдания на народа ни, дълговековното потискане на духа са изсушавали източника на освобождаващ смях в българската душа. Ако си спомним някои народни мъдрости, пише тя, ще видим, че често смехът ни преминава в плач, че той не е непринуден, безгрижен, дълбок. И цитира някои народни мъдрости като: „Смейте се, докле ви се смее“, тоест предупреждение, че ще дойде време, когато не ще ви е до смях, „Лице се смее, а сърце плаче“, „Жално му е, че се смее“ — привиден смях за прикриване мъката, „Смееш ли се много, много ще да плачеш“ — не насърчение за смях, а упрек или предупреждение, заплашване. Въпреки това, заключава А. Каменова, ние, българите, които се смятаме повече хора на разума, а не на сърцето, сме всъщност повече подчинени на сърцето, отколкото обикновено мислим. Ние владеем това качество, но сме се потрудили да спрем неговото развитие.

Поетът Кирил Христов намира също, че в българския хумор се чувствува тъгата на днешния ден и на вековното печално минало. Тоя меланхоличен или гневен смях — пише той, е рожба не на болно сърце, а на скръбен, страдал, героичен дух, здрав и бодър дух, който иска да ни оздрави.

Българският селянин е мъдрец, той разбира всичко и умее да ти покаже това така, че веднага да си го запишеш не като стара пословица, чувана от баба и дядо, а като току-що родена мисловна и езикова красота. И не дава две пари за своя хумор. Мисли даже че няма

хумор, а го има в прекомерно изобилие. Из глухите български села и градчета бихте наброили цели полкове родени хумористи, по-надарени от много чужди професионални фейлетонисти. Те, разбира се, никога не са написвали нито два реда, но не може ден да мине за тях, да не измислят някои нови шеги, с които да облекчат и своя живот, и живота на околните си.

Не познавам добре страната и народа ни, но съм пребродил десетки пъти селищата в околията ни, познавам жителите им, а също така и ония самородни хумористи, които са ме учудвали със своите постоянни остроты, ту тънки и леки, ту ядно хапливи, които пръскат с голяма разточителност. Удивлявал съм се още повече на оная богата образна реч, с която ги обличат. Нашенците от моето село например говорят само с образи и сравнения, и то все нови, все оригинални. Та понякога си мислиш, че се надпреварват просто в това.

У нас грижите за изучаване на минало, нрави, обичаи, облекло, говор, песни, приказки се насърчават много. Маса бригади и отделни специалисти кръстосват страната ни и питат, разпитват, записват. Един тръгнал да рисува великденски яйца, друг — порти и комини, трети — обредни краваи, четвърти проучва земеделски сечива, пети събира шевици, шести — песни и приказки, а няма нито един, който да записва шегите, закачките, остроумията, хумора на народа ни — онова, което му носи мъничка радост и облекчава грижите и неволите му.

Малък принос към това са настоящите ми бележки.

Всички сме слушали за шегите и остротите, насочени към свищовлии заради аристократическите им мании. Известни ни са безбройните остроты за габровци, които осмиват някогашното им скъперничество. Спомням си закачките, които си разменяха спорещите градове Сливен и Ямбол, Пирдоп и Златица и пр.

Тревненци, които се смятат за потомци на търновски боляри, ги подиграват, като казват, че в къщите им имало „гърне брашно, а делва сладко“, котленци се присмиват на жеравненските моми, че в неделя били кокони, а в понеделник се товарели с клони и още много, много такива.

В Казанлъшка околия, както и навред, подобни шеги и остроумия ще да е имало откакто съществува. В турско време тези закачки са били и във връзка с главния поминък на селището или с някои типични черти и слабости на жителите му.

През робството на казанлъчани например казвали мюзевирджии, (казанлъкън мюзевирджисъ). Тази характеристика показва, че дипломата за тяхната способност да клюкарствуват е с много стара дата и няма защо да се сърдят на сегашните хумористи, които само им я припомнят. Известна е шегата на бягащия през града файтон с пътници, за които казанлъчани не могли да разберат кои са, отгде са и накъде отиват, та гонили файтона до ханчето в Карадере (на около 4 км на изток от града), за да задоволят любопитството си.

Жителите на с. Осетеново (по рано Доймушлар) ги наричали биволари (доймушларън мандаджисъ) или петмезчии. В една стара калоферска песен се казва „калоферските джанфези, доймушларските петмези...“. На жителите от с. Манолово (кючукоба) им казвали — житари (кючукобанън бограиджисъ), на тъженци — зелкари (бююк обанън лахнаджисъ), на търниченци — ловци на раци (къдрезлинин ингечисъ), на павелбанци — воловари (въджанън ак юкусчусъ), на виденци — шикалкари (карагииклиньн кумбакчисъ), на турийци — дървари (мелемезден одунджисъ), на долносахранци — търговци на волове (съранланъ йокус туджаръ), на скоберевци — дъскари (софуларън тахтаджисъ), на ясеновци — пистилджии (химитлинии пестилджисъ), на енинци — шарланджии (кечидеренин ширлаганджисъ), на шипчени — шипка хайдуту и т.н.

Всички селяни от западната част на околията ги наричат „калековци“, защото вместо „свако“ казват „калеко“. В най-западното село — Осетеново, освен българи, преселници из Карловско, има и турци, и две махали цигани, та съседите им, Маноловци, в празничен ден се шегуват с тях, като казват:

— Стига сме стояли в нашето село, ами я да идем в Осетеново да видим свят поне.

Село Александрово е заселено след Освобождението от жители на изгорялото с. Аджар (Свежен) Карловско, та свеженци казват: От нашето село се образуваха три села. В Александрово отидоха най-добрите, в Злато село (Пловдивско) — хайдутите, а в Свежен останаха само мюзевирите (клюкарите).

Търниченци, както казахме, ги наричат „ингеч чии“, защото поднасят на гостите си раци, които в изобилие се въдят в двете реки край селото.

Най-много шеги понасят в този край габаревци. През време на робството повечето от тях са работили като занаятчии в Цариград и поради това особено жените им се гражданеят. Като централно село в този край освен това имаше и тп станция, в съботен ден ставаше малък пазар, а и самото село е дало доста чиновници. Търниченци, като ловят риба и си хванат някоя тънка змиорка, думат: „Хванах и една габарка“. „Какво ситниш като габарка“, думат шипчени на магаретата си, кога стъпват често-често, а не им спори пътят. „Габарка като забогатее, храни си кокошките с ориз“, казват още из околните села. „Зацапал я като габарски плет“, казват тъженци на някой, който е забъркал някаква каша. На петмеза казват „габарско сладко“.

В съботен ден габаревци стават по-рано, поработят в полето и се връщат преди обед. Измиват се, обличат новите си дрехи, излизат на пазара, гледат важно-важно и чувствувайки се граждани, думат: „Днес доста селени дошли на пазаря, а?“.

Един селянин от с. Тъжа си купил волове и още преди зори отишъл на нивата да оре. Помъчил се да ги впрегне, а те се дърпат и не щат. Въртял ги, мъчил ги, удрял с остена — не щат и не щат. Едва към 8 часа се укротили и потеглили ралото. Като наближило обед, пак се разскачали, разритали и пак не щат да орат. Пуснал ги човекът, тръгнал към село, из пътя настигнал друг селянин и му се оплакал. „Какво се чудиш — му отговорил той, — това са сигур габарски волове, а те са като чиновниците — по часовник работят.“

Габаревци казват на тъженци албанци, понеже все из балкана работят, а на Маноловци — шопи, защото там има преселници из Ихтиманско.

На павелбанчапи, които лятно време дават под наем всичките си стаи на гостите, които идват за баните, им казват курортистите.

— Иван'це мари, Иван'це, къде е ваш Иван мари?

— На курорт, на курорт.

— Че къде го прати на курорт, мари?

— На хармана в ръженицата.

Селянките от с. Виден казват: „Да си жена, ама в Долно Съхране да живееш“ (защото там жените не ходели на полска работа) или „Да си мъж, ама във Виден да живееш“ (защото е обратното — жените работят по полето, а мъжете — в кръчмата).

Долносъхранци казват на Горно Съхране — Горно Терсене, а горносъхранци думат: „Долно Съхране се храни, а Горно гладува“. За Долно Съхране още казват: „Влезеш ли в селото и видиш човек, извикай му: «Славе!». Ако не се обърне, сигурно се казва Нено“.

Тия две села още спорят накъде е трябвало да бъде обърната гарата.

На голямодряновци, понеже са преселници из габровските колиби, им казват бодкаджии и гаванкаджии.

Морозовци пък, понеже почвата в селото им не е много плодородна, ги подбиват със следната щега:

Една майка през време на вършитба подканяла децата си: „Бързайте, майка, бързайте да привършеем, дорде е хубаво времето, та да може татко ви да отиде в Стара Загора да купи жито“.

В с. Турия, където земята също е песъчлива, като сеят ръж, благославят:

— Хайде зрънце, да даде дядо господ тук да те хвърля, а в Опан да те намеря, (с. Опан, Старозагорско, е богато на зърнени храни).

Жителите на с. Шипка, казват обратно на свеженци: „Изселиха се ахмаците от Шипка в Шейново, серсемите се пръснаха из другите села, а в Шипка останаха най-акъллиите“. Или пък казват още: „В Шипка се изгубило, в Шейново се намерило“.

Поради бедната почва и многочисленото население шипчани са били принудени да отиват на гурбет. Пристигнал един българин в Аржентина, потърсил сънародници и ги разпитвал:

— Ти байно, откъде си?

— От Шипка.

— А ти?

— И аз съм от Шипка.

— А вий, ваша милост?

— Също от Шипка.

Отстрани стоял един куц.

— А този пък откъде е?

— И той е от Шипка.

— Е — рекъл новодошлият, — щом и куците са достигнали чак до Аржентина, то се разбра, че шипчани ще има навред по земното кълбо.

За икономическата мощ на шипчани е достатъчен само този израз: „Аа-а, той е състоятелен, богат човек е, има магаре“.

Казват още:

— Имаш ли кон, прати го в Шипка да се катери из балкана и на труд да се научи, имаш ли момче, прати го в Габрово на занаят и търговия да се научи.

Шейновци наричат шипчани белгийци, а габровци, използвайки типичните шипченски собствени имена, имитират попа им, който споменава в църква умрелите, и ги подиграват, пеейки така: „Помени, господи, Шишо, Теню, Пешо, Ташо, Ваню, Дан, Дан, Даан...“, като края на молитвата напомня биенето на голямата манастирска камбана.

Подиграват шипчани, че казвали на Габрово:

— Мър'то пустоо, Габруву-ту дългу, дългу куту въркузуун... (Въркузун е дългата връв, с която са навървени потурите.)

Докато шипчани са склонни повече да теоретизират, умуват и да „сеят на дъното ряпа“ (оттам в миналото са излезли много висши чиновници, дори и дипломати), енинците са по-земни хора, по-практични и добри търговци. Поради близостта им с града техните шеги са насочени към казанлъчани.

Граждани „муфтаджии“ (използвачи) отишли на гости в Енина, стопанката им слага да ядат и ги кани:

— Яжте, яжте, вий поне гражданите нямате срам! Яжте!

Много се шегуват и с говора им, в който „е“-то се изговаря като „я“:

— В Янина има ли бяли мячета, бя?

За страстта им към търговия се разправя следното: Впрегнали двама енинци каруците, накачили домочадията и отишли на баните да се окъпят. Из пътя още почнали да спорят по търговски въпроси. Стигнали до баните, разпрегнали. Жените отишли да се къпят, а те продължавали да спорят, докато мръкнало, банята я затворили и те се върнали неокъпани.

За енинци има още една, и то съвременна шега:

— Какво си се умислил като немец пред Сталинград и енинец пред ТКЗС?

Селяните от с. Крън ги наричат ряпари, понеже сеели и ядели много ряпа.

В с. Копринка понеже има преселници от Чирпанско, се присмиват на говора им. Като видят някои овчар, викат му:

— Хей, завърни баранките към тумбата, ба!

Което значи завърни овцете към могилата.

На средногорци им казват сърековци, понеже съкат („са ида“, „са видя“). Когато едно време горяха въглища и се виеха пушеци около селото, викаха му Манчестер, а на тях — манчестерци.

Мировци пък им казват върликовци, че били високи, а те на тях — пъдуляци (къси).

Подиграват мъглижани, че им били черни вратовете, защото като идвали сутрин в Казанлък, слънцето ги печело отзад, и като се връщали следобед, пак отзад ги печело.

Изглежда, че самочувствието на мъглижани е твърде високо, защото казват:

— С котка да ореш, в Мъглиж да живееш!

На говора на туровци също се присмиват:

— Е, хей, на фърбите накацкали сърджета...

Което значи, че на върбите били накацали косове.

На ягодовци (горнопаничеревци) им казват лингори, понеже там открай време живеят цигани-мечкари.

На жителите от с. Юлиево им думат бакаджии, понеже много бакат („ела ба“, „къдя ба“).

На новомахленци, понеже са дошли откъм тревненските колиби, им казват турлаци.

На милевци им казват барета, поради това, че употребяват в говора си думата „барим“, вместо „поне“. („Барим да ми е човек“.)

На одревци казват нанета, понеже употребяват тази дума, „Ела, нане, къдя, нане“.)

На долнопаничеревци им казват сярровци, понеже само там се среща името Сяро.

На конарци им казват бимбилистанци. Казват още: „Какво си се остригал като конарец?“, защото там бръснарите слагали на главите им пръстена пахарка и каквото се показва вън от нея, само него стрижели до дъно.

Шегуват се с гурковци, че мажели краката на петлите с катран и ги посипвали с пясък, кога тръгнали да ги продават в града, за да не се подбивали.

И жителите на малкото село Селце са намерили на какво да се присмоят. Като се разхождат празничен ден край реката, срещат се и се питат:

— Накъде така сте се запътили?

— Отиваме в Бънзеров града на кино.

А Бънзерито са 5–6 къщи, забутани дълбоко из гората, източно от Борущица.

Това е една част само от шегите и закачките из Казанлъшка околия. Има още много, много за събиране.

За такива, които много работят, а малко ядат, по нас им казват: „Той е като шипченски кон с едно черво“.

На ония пък, които умеят да се приспособяват към всяка власт, казват: „Остави го, той е като мъглижки боб, него слана го не слани“.

А пък фигуративните изрази и сравнения са безброй: „Биха го като салтъшки тъпан“, „Прост като чергарска патка“, „Лют като турийска ракия“, „Чер като елховски циганин“, „Зачервил се като мъглижки просек“ (отнася се до калугерите от манастира, които някога са ходили по просия) и пр., и пр., които при една грижлива работа могат да се съберат и систематизират.

Новото време и промените, които станаха в селското стопанство, създадоха нови шегички и закачки, които също трябва да се запишат. Ако това сторят работниците от музеите в страната, ако се прибавят към тях всичките хумористични приказки, песни, гатанки, скоропоговорки и пр., ще се натрупва едно богатство, от което освен че ще могат да се правят най-различни проучвания, но ще се уверят и най-невярващите, че освен хапливото жило на сатирата у българина се таи и онзи бодър и сърдечен хумор, който подслажда всекидневието му и сочи свеж, пронизателен ум и тънко художествено чувство.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.